

Sygn. akt **II C 352/13**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 marca 2014r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach Ośrodek (...) w R. Wydział II Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Sądu Okręgowego Renata Kopala

Protokolant: Jolanta Bober

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 05 marca 2014r. w R.

sprawy z powództwa **T. J. (J.)**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Zakładu Karnego w R.**

o zapłatę

- 1) oddała powództwo;
- 2) odstępuje od obciążania powoda kosztami postępowania;
- 3) oddała wniosek pozwanego o zasądzenie kosztów procesu.

Sędzia:

Sygn. akt: II C 352/13

UZASADNIENIE

Powód T. J. dnia 17.06.2013 roku wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Zakładu Karnego w R. na rzecz powoda kwoty 300.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych. Powód wskazał na zastrzeżenia co warunków bytowych odbywania kary pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w R. w okresie od 2004r. do 2013r. Podniósł, że warunki te były niezgodne z normami wyznaczonymi przez przepisy prawa krajowego i międzynarodowego. Niezgodności te polegały głównie na niedotrzymaniu nakazanej minimalnej powierzchni celi mieszkalnej przypadającej dla powoda, niespełnianiu odpowiednich warunków higienicznych, sanitariaty znajdowały się bowiem w celach mieszkalnych i nie były wystarczająco oddzielone, przez co powód był pozbawiony intymności. Kącik sanitarny odgrodzony był od reszty pomieszczenia nieprzezroczystą przesłoną o wysokości około 120 cm, przez co zapachy z kącików sanitarnych rozchodziły się po całej celi. Ponadto T. J. wskazał, że w celach nie było zapewnionej odpowiedniej wentylacji, a nadto występowały okresowe ograniczenia w korzystaniu z energii elektrycznej od godz. 23.00 do rana. Wobec powyższego warunki odbywania kary pozbawienia wolności nie zapewniały poszanowania godności powoda.

W odpowiedzi na pozew pozwany Dyrektora Zakładu Karnego w R. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda kosztów procesu. Pozwany podnosił, że roszczenie powoda ma charakter majątkowy i uległo przedawnieniu zgodnie z art. 442 § 1 zd. 1 kc, jako że powód przebywał w Zakładzie Karnym w R. w od 2004 roku. Pozwany zatem odniósł się jedynie do zarzutów powoda od dnia 18.06.2010r. do dnia wniesienia pozwu, tj. dnia 17.06.2013 roku. Pozwany podniósł, że w rozpatrywanym okresie przebywania powoda w pozwanym zakładzie karnym od dnia od dnia 18.06.2010r. nie zostały naruszone dobra osobiste powoda, a warunki osadzenia spełniały wymogi przepisów kkw.

Pozwany wskazał, że powód nie wykazał zarówno zaistnienia szkody, jak i bezprawności działania zakładu karnego, jak i związku przyczynowego. Pozwany podnosił, że warunki osadzenia powoda były zgodne z obowiązującymi przepisami zarówno w zakresie zakwaterowania, wentylacji cel jak i higieny. Wprowadzone przez Zakład Karny w R. ograniczenia w korzystaniu z energii elektrycznej są związane z koniecznością ograniczenia szczytowego zapotrzebowania na energię elektryczną w czasie gdy pobór tej energii jest największy.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powód przebywał w Zakładzie Karnym w R. w okresie od lipca 2004 r., po dwóch miesiącach został przeniesiony do Zakładu Karnego w J., z którego został zwolniony w styczniu 2005 roku. Następnie został ponownie osadzony w marcu 2005 roku w Zakładzie Karnym w R., a od maja 2005 roku został ponownie przeniesiony do Zakładu Karnego w J.. Od października 2005 roku powód był osadzony w Zakładzie Karnym w R. do lipca 2008 roku, następnie w Zakładzie Karnym w J., gdzie przebywał do lutego 2010 roku. Od marca 2011 roku powód przebywał w Zakładzie Karnym w R., zakończenie jego kary pozbawienia wolności przypada na kwiecień 2015 roku. Początkowo przebywał na oddziale X w dwuosobowej celi, przez cztery tygodnie przebywały tam trzy osoby. Następnie od października 2011 roku powód został przeniesiony na oddział III do dwuosobowej celi, w której przebywało dwóch osadzonych. Od października 2011 roku powód został przeniesiony do oddziału pracy, a następnie do oddziału IX celi nr 525, gdzie przebywa obecnie. W okresie przebywania powoda w dwuosobowej celi nr 525 nie dokwaterowywano tam trzeciej osoby.

Jak wynika z notatki służbowej kierownika działu ewidencji Zakładu Karnego w R. z dnia 07.08.2012r. i 01.07.2013 roku średnie roczne zaludnienie Zakładu Karnego w R. wynosiło w 2010 roku 820 osadzonych tj. 101%, w 2011r. 806 osadzonych tj. 99,9%, a w 2012r. 811 osadzonych tj. 99,51%. Pozwany wskazał, że aktualne wskaźniki zaludnienia kształtują się na podobnym poziomie. Mogły zatem sporadycznie wystąpić sytuacje, iż nie wszyscy osadzeni mieli zapewnioną powierzchnię mieszkalną nie mniejszą niż 3 m². Dyrektor zakładu w takich wypadkach podejmuje decyzje, o których mowa w art. 110 § 2b kkw. Jak wynika z zeznań powoda, gdy przebywał na oddziale X (w areszcie śledczym) w dwuosobowej celi, przez cztery tygodnie przebywały tam trzy osoby. Nadto powód jest zatrudniony od października 2011r., w związku z tym nie przebywa w celi przez 7 godzin, 5 dni w tygodniu, ponadto przysługuje osadzonym godzina spaceru dziennie. Najdłuższe przerwy w zatrudnieniu powoda wynosiły pół roku i trzy miesiące.

Cele, które zajmował powód były odpowiednio dostosowane. Na ich wyposażeniu znajdowały się łóżka dla każdego osadzonego, stoły, krzesła, szafki. Każda cela posiada dostęp do światła dziennego oraz oświetlenia sztucznego. W celi znajdował się również kącik sanitarny, na który składa się muszla klozetowa i umywalka z podłączoną wodą. Pełne zabudowanie cel systemem wentylacyjnym nie jest możliwe ze względu na brak dodatkowych kanałów wentylacyjnych w ścianach budowli, zainstalowanie takich kanałów pociągałoby za sobą naruszenie substancji budowlanej, na co nie wyraża zgody konserwator zabytków (jednostki penitencjarne Zakładu Karnego w R. są obiektami zabytkowymi wpisanymi do rejestru zabytków). Cele wyposażone były w wentylację grawitacyjną, kontrolowaną przez kominiarza. Istniała również możliwość przewietrzenia pomieszczeń, znajdujące się w nich okna można było otwierać o każdej porze.

Kącik sanitarny odgradzony był od reszty pomieszczenia nieprzezroczystą przesłoną o wysokości około 120 cm, przez co zapachy z kącików sanitarnych rozchodziły się po całej celi. Niemniej jednak o czystość i porządek w celach dbali sami więźniowie, którym były wydawane środki czyszczące. Nie zabraniano więźniom używać kostek zapachowych, ich posiadanie znajdowało tylko i wyłącznie w ich gestii. Osadzonym wydawano również comiesięcznie środki do higieny osobistej, a nadto według potrzeb zgłaszanych przez osadzonych. Osadzeni mają możliwość sprzątania celi, otrzymują szczotkę WC, zmiotkę, szufelkę i kosz na śmieci.

W ramach działań oszczędnościowych zalecanych przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, administracja pozwanego zakładu wprowadziła bardziej ekonomiczne wykorzystanie wody i energii elektrycznej. Wprowadzone przez Zakład Karny w R. ograniczenia w korzystaniu z energii elektrycznej w godz. od 9.00 do 12.00 podyktowane są koniecznością ograniczenia szczytowego zapotrzebowania na energię elektryczną, w tym czasie funkcjonuje kuchnia i hale produkcyjne, gdzie pobór prądu jest znaczący. W godzinach nocnych ograniczenie w korzystaniu z energii

elektrycznej jest uzasadnione ze względów bezpieczeństwa i zachowania ciszy nocnej. Wyłączenia energii elektrycznej dotyczą jedynie gniazdek cel mieszkalnych.

dowód: przesłuchanie powoda T. J. na rozprawie dnia 05.03.2014 roku, zeznania świadków A. B., Ł. W. i M. J. na rozprawie dnia 05.03.2014 roku, kopie protokołów funkcjonowania instalacji kominowych z dnia 10.01.2012r., 29.12.2010r. i dnia 11.07.2013r. k. 60-63, 107-108, kopia notatki służbowej kierownika działu kwatermistrzowskiego z dnia 02 września 2013r. k. 59, kopia komunikatu Dyrektora ZK w R. z dnia 07 maja 2004r. k. 64, kopia notatki służbowej kwatermistrza ZK w R. z dnia 18 marca 2009r. k. 65, notatki służbowe kierownika działu ewidencji z dnia 07 sierpnia 2012r. i z dnia 01 lipca 2013r. k. 66-67, dokumentacja zdjęciowa celi nr 525 ZK w R. k. 86.

Przy ocenie materiałów sprawy Sąd kierował się zasadą swobodnej oceny dowodów wyrażoną w art. 233 § 1 kpc. Sąd oparł się na zeznaniach powoda i świadków, którzy zeznawali w sposób spójny i zasadniczo zgodny. Zarówno powód jak i zeznający w sprawie świadkowie przedstawili generalnie negatywny obraz pozwanego zakładu karnego. (...) się na dolegliwościach odczuwanych w związku z osadzeniem, w szczególności warunkach sanitarnych i przeludnieniu. Sąd zasadniczo uwzględnił owe zeznania, mimo iż opisywane przez nich niewygody nie stanowią naruszenia przepisów prawa czy regulaminu zakładu karnego, a są wynikiem konieczności, bądź też warunków organizacyjno-technicznych jednostki. Sąd oparł się również na dowodach z dokumentów przedstawionych przez pozwanego, gdyż nie były one kwestionowane przez powoda i mają wiarygodny charakter.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Przesłanki ochrony dóbr osobistych zostały sprecyzowane w art. 24 § 1 kodeksu cywilnego, który wskazuje, że ten czyje dobro osobiste zostało naruszone bezprawnym działaniem może żądać zaniechania tego działania lub usunięcia jego skutków. Podstawą prawną dochodzonego przez powoda zadośćuczynienia za niewłaściwe warunki pobytu w Zakładzie Karnym w R. jest art. 448 kc, zgodnie z którym w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia.

Powód domagał się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Zakładu Karnego w R. na rzecz powoda kwoty 300.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych. Zgłoszone roszczenie niewątpliwie ma charakter majątkowy. Zgodnie z art. 117 § 1 kc z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu. Z kolei § 2 zd. pierwsze powołanego przepisu stanowi, że po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. W przedmiotowej sprawie okoliczność bezsporną stanowił fakt, iż powód przebywał w Zakładzie Karnym w R. kilkakrotnie w okresie od 2004 roku do lipca 2008 roku, a następnie od marca 2011 roku, co potwierdził w złożonych zeznaniach. Do przedawnienia roszczeń powoda zastosowanie znajduje przepis art. 442¹ § 1 kc, według którego roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Jak podniósł Sąd Apelacyjny w Katowicach w uzasadnieniu wyroku z dnia 25.06.2013 roku, sygn. akt: I ACa 375/13 „Termin przedawnienia, o którym mowa w art. 442¹ k.c. dotyczy wszelkich roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, w tym też roszczeń majątkowych o naprawienie krzywdy niemajątkowej. Do kategorii roszczeń, które ulegają przedawnieniu w trybie art. 442 k.c. zalicza się też roszczenia majątkowe o zadośćuczynienie z art. 445 k.c. i art. 448 k.c., (Lex nr 1342254). W niniejszej sprawie powodowi już w okresie osadzenia znane były ewentualne szkody niemajątkowe, których doznał oraz podmiot obowiązany do jej naprawienia, jako że przebywał w zakładzie karnym. T. J. złożył pozew dopiero dnia 17.06.2013 roku, z tych też powodów jego powództwo w okresie od 2004 roku do lipca 2008 roku należy ocenić jako nieskuteczne.

Zgodnie z utartą linią orzecznictwa sądów polskich zarzut przedawnienia może zostać w wyjątkowych przypadkach potraktowany jako nadużycie prawa w rozumieniu art. 5 kc przez osobę korzystającą z zarzutu przedawnienia. Przy

ocenie możliwości skorzystania z ochrony art. 5 kc należy wziąć pod uwagę wszystkie istotne okoliczności sprawy, występujące zarówno po stronie powoda, jak i pozwanego. Zgodnie z linią orzecniczą sądów polskich (tak m.in.: wyrok SA w Poznaniu z dnia 20.02.2013r., sygn. akt: I ACa 1178/12, wyrok SA we Wrocławiu z dnia 17.01.2013r., sygn. akt: I ACa 1192/12) nie może powoływać się na naruszenie zasad współżycia społecznego osoba, która sama zasady te narusza. Powód znalazł się w warunkach osadzenia w Zakładzie Karnym w R. na skutek skazania za popełnienie przestępstwa, które to zachowanie należy ocenić jako skrajne naruszenie zasad współżycia społecznego. W tych okolicznościach brak uzasadnionych podstaw do odmówienia pozwanemu możliwości skutecznego podniesienia zarzutu przedawnienia roszczeń w oparciu o treść przepisu art. 5 kc.

Przedmiotem merytorycznego rozpoznania w sprawie stały się zatem zarzuty powoda za okres przebywania w Zakładzie Karnym w R. od marca 2011 roku. W niniejszej sprawie trzeba mieć na uwadze, że powód odbywa karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym. Kara spełnia funkcję represyjną jako odpłata za dokonane przestępstwo i dolegliwość dla skazanego (dyskomfort) stanowi jej istotę (tak też Sąd Apelacyjny w Katowicach, w wyroku z dnia 7 maja 2009 roku, sygn. akt I Aca 247/09). Aby można było mówić o odczuwaniu dolegliwości przez skazanego, odbywanie kary musi być bardziej uciążliwe od sposobu życia osób pozostających na wolności. Odczuwanie niedogodności i dyskomfortu, nawet znacznych rozmiarów, w przypadku kary pozbawienia wolności nie ogranicza się jedynie do braku możliwości opuszczenia zakładu karnego. O bezprawnym naruszeniu dóbr osobistych, w szczególności godności może być mowa dopiero, gdy dochodzi do poniżającego i nieludzkiego traktowania, sprzecznego z zasadą humanitaryzmu. Do naruszenia godności ludzkiej może dojść w wypadku, gdy pozbawi się więźniów jakiegokolwiek intymności przy spełnianiu potrzeb fizjologicznych, gdy brak wyżywienia będzie powodował głód u więźniów, lub nie zapewni niezbędnych składników odżywczych, gdy przeludnienie osiągnie stan uniemożliwiający funkcjonowanie w celi, w szczególności gdy więźniowie zostaną zmuszeni do spania na przemian w jednym łóżku, gdy w celi nie będzie możliwości pozostawania w pozycji leżącej, gdy niewykonywanie obowiązków przez służbę zdrowia spowoduje permanentny stan chorobowy u osadzonego, gdy w celach będzie panowało zimno.

Podstawą prawną dochodzonego przez powoda zadośćuczynienia za złe, uciążliwe warunki pobytu w Zakładzie Karnym w R. jest art. 448 kc, zgodnie z którym w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia. Zdaniem Sądu regulacja zawarta w wyżej przytoczonym przepisie wskazuje, że przesłanką odpowiedzialności przewidzianej w nim jest nie tylko bezprawne ale i zawinione działanie sprawcy naruszenia dobra osobistego (tak SN w wyroku z dnia 15.06.2005r., sygn. akt IV CK 805/04). Przyjęcie zatem odpowiedzialności odszkodowawczej sprawcy takiego naruszenia wymaga kumulatywnego zaistnienia nie tylko wystąpienia szkody o charakterze niemajątkowym i wskazania bezprawności działania sprawcy, ale także wykazania jego zawinienia, a także związku przyczynowego zachodzącego pomiędzy zaistniałą szkodą a działaniem sprawcy.

Odnosząc się do zarzutów dotyczących przeludnienia pozwanego zakładu karnego w okresie przebywania tam powoda od marca 2011r. należy wskazać, iż jak wynika z notatki służbowej kierownika działu ewidencji Zakładu Karnego w R. z dnia 07.08.2012r. i 01.07.2013 roku średnie roczne zaludnienie Zakładu Karnego w R. wynosiło w 2010 roku 820 osadzonych tj. 101%, w 2011r. 806 osadzonych tj. 99,9%, a w 2012r. 811 osadzonych tj. 99,51%. Pozwany wskazał, że aktualne wskaźniki zaludnienia kształtują się na podobnym poziomie. Mogły sporadycznie wystąpić sytuacje, iż nie wszyscy osadzeni mieli zapewnioną powierzchnię mieszkalną nie mniejszą niż 3 m². W przypadku powoda przebywał on w areszcie śledczym na oddziale X w dwuosobowej celi, przez cztery tygodnie przebywały tam trzy osoby. Dyrektor zakładu w takich wypadkach podejmuje decyzje, o których mowa w art. 110 § 2b kkw. Zgodnie z tym przepisem dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może umieścić skazanego, o którym mowa w pkt.1-7 powołanej normy, na czas określony, nie dłuższy niż 14 dni, w warunkach, o których mowa w § 2 zdanie drugie, w celi mieszkalnej, w której powierzchnia przypadająca na skazanego wynosi poniżej 3 m², nie mniej jednak niż 2 m², jeżeli zachodzi konieczność natychmiastowego umieszczenia w zakładzie karnym lub areszcie śledczym nieposiadającym wolnych miejsc w celach mieszkalnych. Nadto powód jest zatrudniony od października 2011r., w związku z tym nie przebywa w celi przez 7 godzin, 5 dni w tygodniu, ponadto przysługuje osadzonym godzina spaceru dziennie. Nie sposób zatem uznać, iż zostały naruszone w sposób bezprawny jego dobra osobiste. Okres przebywania powoda w przeludnionej

celi był niedługi, powód nie wykazał także zaistnienia szkody. Podniósł jedynie, że stał się bardziej nerwowy na skutek przebywania w zakładach karnych lecz nie korzystał z profesjonalnej pomocy psychologa czy psychiatry. Powód miał także możliwość korzystania z wielu oferowanych przez pozwanego form spędzania czasu, choćby w postaci pracy w przedsiębiorstwie odzieżowym czy uczestniczenia w obrzędach religijnych, zatem nie przebywał w celi cały czas.

Nie znajdują akceptacji także zarzuty dotyczące niewłaściwych warunków sanitarnych w zakładzie karnym, które spowodowały naruszenie dóbr osobistych T. J.. W szczególności zarzuty dotyczyły występowania nieprzyjemnego zapachu oraz braku intymności związanego z pomieszczeniami sanitarnymi. Odczucia te na pewno nie należą do przyjemnych, ale skala tych dolegliwości nie przekracza stopnia, który pozwalałby mówić o naruszeniu godności. Tym bardziej, że więźniowie sami odpowiadają za czystość, i w tym celu wydawane są im odpowiednie środki czyszczące, osadzeni mogą posiadać także kostki zapachowe. Osadzeni otrzymują szczotkę WC, zmiotkę, szufelkę i kosz na śmieci. Ponadto w celach znajdowała się wentylacja grawitacyjna, a zakład regularnie przeprowadzał jej kontrolę oraz konserwację. Była również możliwość otwierania okien o każdej porze. Powyższe okoliczności w znacznym stopniu niwelują brzydkie zapachy. Sanitariaty oddzielone były przegrodą, która zapewniała intymność podczas ich używania. Osadzonym wydawano również comiesięcznie środki do higieny osobistej, a nadto według potrzeb zgłaszanych przez osadzonych.

Wprowadzone przez Zakład Karny w R. ograniczenia w korzystaniu z energii elektrycznej w godz. 9.00 do 12.00 podyktowane są koniecznością ograniczenia szczytowego zapotrzebowania na energię elektryczną, w tym czasie funkcjonuje kuchnia i hale produkcyjne, gdzie pobór prądu jest znaczący. W godzinach nocnych ograniczenie w korzystaniu z energii elektrycznej jest uzasadnione ze względów bezpieczeństwa i zachowania ciszy nocnej. Podkreślenia wymaga, że wyłączenia energii elektrycznej dotyczą jedynie gniazdek cel mieszkalnych. Nie sposób przyjąć, że wskazane ograniczenia stanowią naruszenie dóbr osobistych powoda, jako że dotyczą krótkiego okresu czasu w ciągu dnia, a w nocy (której to pory dotyczył zarzut powoda) obowiązuje cisza nocna. Konieczność skorzystania z toalety w nocy ma charakter sporadyczny, więc wykonanie tej czynności bez zapalenia światła stanowi, w ocenie Sądu, jedynie niewielką dolegliwość, uzasadnioną nadto względami bezpieczeństwa i zachowania ciszy nocnej oraz poszanowania praw innych osadzonych.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności Sąd oddalił powództwo (punkt 1 wyroku). W oparciu o przepis art. 102 kpc Sąd w punkcie 2 wyroku odstąpił od obciążania powoda kosztami procesu, z uwagi na jego sytuację osobistą i majątkową oraz brak dochodów. Oddalono wniosek pozwanego o zasądzenie od powoda kosztów procesu (punkt 3 wyroku).